

DARE

Depolarisation Activism for
Resilient Europe

Savremeni izazovi: DEZINFORMACIJE

Autor: Tim Kreisau-Initiative e. V.

Croatian Education and Development
Network for the Evolution of
Communication - HERMES
Croatia

Kreisau-Initiative
Kreisau Initiative e.V.
Germany

Open Communication
Serbia

TRANSFORM
Sweden

Western Balkans
Network
Bosnia-Herzegovina

Co-funded by
the European Union

Ovaj projekat je sufinansiran sredstvima Evropske komisije. Stavovi i sadržaj nastavnih planova su isključiva odgovornost njihovih autora i ne odražavaju stavove Evropske komisije ili organizacija koje sprovode projekat. Evropska komisija nije odgovorna za bilo kakve posledice koje proizlaze iz ponovne upotrebe ove publikacije.

Savremeni izazovi: Dezinformacije

O projektu

Inicijativa 'DARE - Depolarization Activism for Resilient Europe' ('Aktivizam za depolarizovanu i snažnu (otpornu) Evropu') pokrenuta je sa ciljem stvaranja prostora za kritički pristup učenju i dijalog usmeren na mlade i njihov aktivizam u području savremenih izazova kao što su polarizacija, radikalizacija, mentalno zdravlje i kršenja ljudskih prava. Obrazovni materijali DARE projekta nastoje da ojačaju aktivno građanstvo i evropske vrednosti i da promovišu i osnažuju glasove mladih i njihov građanski angažman. Za više informacija posetite internet stranicu projekta: www.depolarisation.eu

Teme

- 'Savremeni izazovi' tema - istraživanje složenih savremenih problema koji se često ne obrađuju u školama;
- Problem dezinformacija sa kojim se današnje društvo suočava, njegove posledice i šta pojedinac može da uradi kako bi prepoznao dezinformacije i umanjio njihove štete.

Kontekst

Senzacionalizam i lažne vesti nisu nova pojava. Međutim, u današnje vreme, kada većina ljudi vesti i informacije pronalazi na internetu i kanalima društvenih mreža, dezinformacije predstavljaju ozbiljnu pretnju. Dezinformacije se šire namerno kako bi se uticalo na mišljenja i manipulisalo njima; to može da rezultira stvaranjem predrasuda i podela, širenjem mržnje i podsticanjem na nasilje; može čak i uticati na rezultate političkih izbora. Poslednjih godina dezinformacije su postale vrlo opasne za demokratiju. Kada se dezinformacije šire, one ne ostaju samo u virtuelnom svetu, nego imaju posledice i u stvarnom svetu.

Ovaj nastavni plan započinje razgovor o opasnostima dezinformacija i njihovim posledicama i daje smernice o tome kako svaka osoba može da zaštiti sebe i druge.

Ciljevi

- podizanje svesti o opasnostima dezinformacija;
- građenje razumevanja o posledicama dezinformacija u društvu;
- povećanje sposobnosti učenika da razviju otpornost na dezinformacije.

Ishodi učenja

Na kraju časa učenici će moći da:

- definišu i objasne šta su dezinformacije;
- navedu i analiziraju posledice dezinformacija u društvu;
- proveriti izvore i prepoznaju primere dezinformacija.

Materijal i oprema

---

laptop; projektor; zvučnici; internet/Wi-Fi

Trajanje

---

45 minuta (jedan školski čas)

Pregled aktivnosti na času

Uvod (10 minuta)

Na početku časa nastavnik procenjuje upoznatost učenika sa temom. Razgovarajte sa učenicima o sledećim pitanjima:

- Ko je čuo za pojam 'dezinformacija'?
- Gde se informišete? Da li čitate, slušate ili gledate vesti?
- Da li ste ikada pročitali dezinformaciju? Da li možete da se setite tačnog primera?

Ukratko prokomentarišite odgovore sa učenicima pa započnite sledeću aktivnost, gledanje kratkog animiranog video zapisa.

Gledanje kratkog video zapisa Savremeni izazovi: Dezinformacije (5 minuta)

Prikažite učenicima video zapis: <https://depolarisation.eu/sr/savremeni-izazovi-s/>

Kratka rasprava o video zapisu (15 minuta)

Korisna pitanja za istraživanje, razmatranje i dalje razmišljanje:

- Da li vam je neka informacija iz ovog video zapisa bila nova? Da li vas je nešto iznenadilo?
- Zašto su dezinformacije posebno opasne u današnjem svetu?
- Ko su relevantni akteri u borbi protiv dezinformacija u današnjem društvu?
(Napomena: regulatorne agencije, vlada, medijske kuće, novinari, organizacije za proveru činjenica, pojedinci - svaki građanin mora da pazi na svoju 'medijsku dijetu'.)

"Prepoznavanje dezinformacija" - aktivnost za ceo razred (15 minuta)

Koristeći korake navedene u video zapisu, analizirajte jednu aktuelnu vest (ili sa društvenih mreža ili sa internet stranice koja je poznata po širenju dezinformacija). Pazite da prilikom analiziranja priče učenicima date izvorni članak, a ne onaj sa proverenim činjenicama. Evo nekoliko internet stranica preko kojih možete prikupiti najnovije primere lažnih vesti:

- <https://www.tagesschau.de/faktenfinder/> (Nemačka)
- <https://www.bliintelurad.se/> (Švedska)
- <https://faktograf.hr/> (Hrvatska)
- <https://raskrinkavanje.ba/> (Bosna i Hercegovina)
- <https://fakenews.rs/> or <https://www.istinomer.rs/> (Srbija)

Za svaki korak imate otprilike 2 minuta. Pozovite učenike da vam pomognu da analizirate priču koju ste prikazali na ekranu/zidu u učionici.

"Prepoznavanje dezinformacija" - aktivnost za ceo razred (15 minuta)

Prvi korak: Budite sumnjičavi!

Pažljivo i kritički proučite poruku. Da li njene tvrdnje imaju smisla ili postoje kontradikcije? Da li postoji upadljiv broj uzvičnika ili velikih slova? Dramatična slika može da bude prvi znak da upravo upijate lažne informacije.

Drugi korak: Proverite izvor!

Da li u tekstu postoje citati čiji navedeni izvori stvarno postoje? Ako je u pitanju internet stranica, potražite podatke o njenim vlasnicima - da li možete da pronađete ime, adresu i kontakt osobe odgovorne za poruke objavljene na stranici?

Treći korak: Preispitajte svrhu!

Koja je svrha ovog članka? Da li se radi o informaciji, mišljenju ili možda reklami? Da li je on vrlo jednostran i u njemu je zastupljeno samo jedno mišljenje ili se iznose i drugi stavovi?

Četvrti korak: Proverite činjenice!

Učenici će pomoću svojih pametnih telefona istražiti tvrdnje na nezavisnim stranicama. Ako drugi mediji nisu preneli ovu vest, treba sumnjati u njenu tačnost. Budite oprezni čak i sa podacima ili statistikama koji izgledaju ozbiljno ako za njih nisu navedeni izvori.

Peti korak: Proverite fotografije i video zapise!

Sa fotografijama i video zapisima se lako može manipulirati. Pomoću funkcije obrnutog pretraživanja fotografija/video zapisa možete da proverite gde i kada su se oni prvi put pojavili i u kojem kontekstu su izvorno korišćeni.

Nakon što ste analizirali odabrani članak koji se zasniva na dezinformacijama, nastavnik završava čas objašnjavajući domaći zadatak.

Izvori

- Projekat DARE, nastavni planovi, dodatni materijali i video zapisi koji se nalaze na internet stranici projekta: www.depolarisation.eu ili www.resilienteurope.eu
- "Journalism, 'Fake News' and Disinformation: A Handbook for Journalism Education and Training, UNESCO; priručnik se može preuzeti na : <https://en.unesco.org/fightfakenews> (napomena: dostupan je na više jezika)

Adaptacija aktivnosti za nastavu na daljinu

Budući da se veliki deo lekcije usredsređuje na razmišljanje i razgovor učenika, ova lekcija se lako može preneti u onlajn okruženje.

Ocenjivanje i evaluacija

Sposobnost učenika da prepozna dezinformacije ili analizira štetu koju one nanose društvu i demokratskim političkim procesima se može ocenjivati. Osim toga, može se ocenjivati i inovativnost, angažovanost i tačnost domaćeg zadatka.

Ideje za domaći zadatak

- Ideja za domaći zadatak 1: pojedinačno ili u grupama učenici istražuju sledeće pojmove:
  - Povratno dejstvo/Efekat 'obijanja o glavu' ('Backfire effect')
  - Filter mehur ('Filter Bubble')
  - Sklonost potvrđivanju ('Confirmation Bias')

Svaki učenik ili mala grupa treba da izradi prezentaciju u kojoj definiše i objašnjava gore navedne pojmove i kako su oni povezani sa dezinformacijama, navodi dva takva primera u praksi i na kraju nudi moguća rešenja za tu pojavu.

- Ideja za domaći zadatak 2: Stvaranje 'mem(e)a' protiv dezinformacija

Pojedinačno ili u malim grupama učenici treba da osmisle 'mimove' za podizanje svesti i borbu protiv dezinformacija i izgradnju otpornosti ljudi. Treba da se dogovore i oko efektne, kratke poruke ili slogana koji će uključiti u svoj 'mim'. Ovaj generator 'mimova' je prikladan za ovu aktivnost: <https://imgflip.com/memegenerator>

Stvorene 'mimove' ocenjuje ceo razred kroz zajedničku raspravu o svakom 'mimu', njegovoj uverljivosti i efektivnosti u prenošenju ključne poruke.